

De maatschappelijke betekenis van het Humanistisch Historisch Centrum

In een tijd waarin veel gesproken en geschreven wordt over de Joods-christelijke traditie in Nederland of zelfs Europa, is het hoogstnoodzakelijk dat het belang van de humanistische traditie niet uit het oog verloren wordt. Media en onderwijs besteden beslist te weinig aandacht aan het belang van het humanistisch verleden zodat er een vertekend beeld van het verleden ontstaat. Dat is niet zonder gevaar. Wie het verleden niet kent, maakt een grote kans om in het verleden gemaakte fouten te herhalen.

Juist in Nederland heeft de humanistische beweging een zeer belangrijke rol gespeeld om - zolang men het zelfbeschikkingsrecht van anderen respecteert - het recht te verwezenlijken zelf zin en vorm te geven aan het eigen bestaan. Deze Nederlandse beweging heeft een grote Europese en wereldwijde uitstraling gehad. Wij menen nu dat deze verworvenheden gevaar lopen. Dan is het van belang om te weten hoe die vooruitgang tot stand gekomen is. Welke vijanden met welke overwegingen en tactieken die bedreigd hebben en hoe die bedreigingen overwonnen zijn.

Het Humanistisch Historisch Centrum beheert de weerslag van het humanistisch verleden en wil daarmee belangrijke bijdragen leveren naar hedendaagse maatschappelijke verhoudingen. Dat kan zich vertalen in het bijdragen aan programma's voor radio, televisie en internet. Maar ook aan onderwijsinhoud om er toe bij te dragen dat de toekomstige generaties beseffen dat vrijheid, gelijkheid en broederschap niet voor altijd vastliggen maar telkens opnieuw weer inhoud en vorm gegeven moeten worden. Wie zijn verleden verwaarloost, dreigt zijn toekomst te verkwanselen.

Humanisme en de functie van geschiedenis

In *Altijd duurt alles maar even* (2007) omschrijft Piet Winkelaar het belang van geschiedenis als volgt: 'Mensen hebben hun verleden nodig om ieder moment van het heden zin te geven. Zonder verleden is er niets'. Door kennis van het verleden kunnen we begrijpen hoe we in het heden zijn beland. Voorts kunnen we op basis van Tosh, *The Pursuit of History* (2006⁴) nog twee andere functies van geschiedenis onderscheiden.

De eerste functie vloeit voort uit het bewustzijn dat het verleden van het heden verschilt: op deze manier herinnert geschiedenis ons eraan dat er doorgaans meer manieren zijn om een situatie te interpreteren of om op een bepaalde situatie te reageren en dat we vaak meer keuzeopties hebben dan we denken.

De tweede functie van geschiedenis hangt, volgens Tosh, samen met het bewustzijn dat gebeurtenissen zich altijd afspelen binnen een bepaalde context. Alleen door begrip van het geheel kunnen we aspecten van dit geheel begrijpen. De context waarbinnen gebeurtenissen zich voordoen verandert steeds. Het verleden biedt dus geen kant en klare lessen voor het heden. Evenmin is het mogelijk om op basis van het verleden voorspellingen te doen.

Historisch onderzoek

Historisch onderzoek maakt ons bewust van de paradox tussen verbondenheid met het verleden aan de ene kant en het anders zijn en context-gebonden karakter van het verleden aan de andere kant. Dit paradoxale karakter van geschiedenis helpt ons niet alleen het heden beter te begrijpen

maar stelt ons ook in staat overwogen keuzes te maken waardoor we onze handelingsvrijheid kunnen vergroten.

Toepassing van deze principes op de geschiedenis van de humanistische stroming (organisaties, thema's en personen) betekent concreet dat we door historisch onderzoek naar de humanistische stroming niet alleen meer inzicht krijgen in de situatie waarin we ons nu bevinden maar ook dat deze situatie het gevolg is van gebeurtenissen en keuzes uit het verleden. Dit inzicht kan aanknopingspunten bieden om het heden kritisch onder de loep te nemen en na te denken over keuzemogelijkheden die we nu hebben.

Onderzoek naar de geschiedenis van de humanistische stroming in hun context vanuit het besef dat het verleden in allerlei opzichten verschilt van het heden kan ons ook helpen mythes die in de loop der geschiedenis tot stand zijn gekomen te ontzenuwen en gebeurtenissen te verklaren en te begrijpen.

mevr. dr. W.F. Los
universitair docent UvH
Geschiedenis van het humanisme

Bron: Meerjarenbeleidsplan van het Humanistisch Archief 2011 – 2014 (mei 2010). Op aanvraag verkrijgbaar.